

Илази сваке недеље на читавом табаку.

Дописи пишу се уредништву, а претплата и огласи А. Пајевићу у Н. Сад.

ГЛАС НАРОДА.

Цена је листу:
на годину 3 фор.
на осам месеци . . . 2 "
на четир месеца . . 1 "
за Србију годишње 4 "

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ 5 НОВЧ. ОД СВАКЕ ВРСТЕ И 30 НОВЧ. ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ. ЦЕНЕ СУ ЗНАТНО НИЖЕ ЗА ОНЕ ОГЛАСЕ, КОЈИ ШТО ЧЕШЋЕ ИЛИ У ШТО ВЕЋЕМ ОБИМУ ИЗЛАЗЕ У ОВОМ ЛИСТУ.

ДОСИТИЈЕ ОБРАДОВИЋ

рођен 1739. у Чакову; умро 1811. у Београду.

Кад бог даде и време дође, да се у Србаља књига препороди и, по народу ширећи се, буде му за хасну — поникоше у Спретву на све стране велики људи књижевници, Србија

предрођајем слободне своје роди Вука Караџића; јуначко легло Црна Гора песника Његуша; наша Света Гора, наш убави Срем Јована Рајића, плодна Бачка Лукијана Мушицкога, равни Банат Доситија Обрадовића.

Ко пре ко после на свет дошав, стекоше се они у књизи српској на новом уранку. У сиротињи поникавши, трудом и муком обогатише они себи ум, на оплодише и зановише књигу у нас и широко јој поље отворише.

Књига је српска, којој свети Сава правац даде и показа пута, након лепог тога почетка и за две ста и толико година напретка — дуго после, дуго зачамила била; народ допао зла и невоље на му и књига и просвета пострадала. А кад се

по том у нас књига поче да занавља, пошла беште кривим путем: то не беше српска књига нит у њојзи српски језик, те ни од вајде народу српском.

И у добри час роди се Доситије и даде се нато, да свету нашем очи отвори: како треба да књига буде народна, да се нише за народ, те оним језиком којим народ говори.

Приказујући вам, драги читаоци, ево милу слику тога, доиста правога филозова и српског народнога књижевника, ради смо, да вам уз то и коју о њему речемо.

У маленој вароши Чакову у Банату, не далеко од града Темшварара, некогдашње славне столице кнеза Павла Бранковића — роди се године 1739. у сиромашкој кући

занатлијској Димитрије Обрадовић, који се после у калуђерих прозвао Доситије. Оцу му је било име Ћураћ, по занату био овај ћурчија и трговац; мати Доситијева звала се Круна, била

она кћи Ранка Паункића из села Семартона, тамо близу Чакова.

Мали Димитрије једва је оца и запамтио; мати му се уда по други ред. А кад је био по деветој ил десетој години, умре му и мати, те након ње остане њих четворо сирочади: Димитрије и браћа му Илија и Лука и нејачка сестрица им Јулијанка.

Димитрија и браћа му врате се после смрти материне к стрицу своме Грујици, а сестра им остане у дому дедову у Семартону, где по неколико месеци и умре.

У Димитрију, или како казасмо, у Доситију, из малена се појавила силна тежња за путовањем и за науком. „ . . . од кога би год чуо спомињати Варадин, Будим Пешту, срце би му, вели, летело к тим местам, жедно би познати људе, који у њима живу, и рад би био знати каква су у њима деца и девојке; ужасавао би се чујући да имаде шири река него Тамиш, и височији планина него унке око Семартона. . . .“

С том тежњом и недољивом жељом пошао је мали Димитрије у школу у Чакову, у мештера (учитеља) Добре, још за живота матере своје. „Имао је велику радост идући с букваром у руци у школу, само му је жао било, што му је буквар издерат био, будући из њега учио му брат Илија пак га је у таково состојаније метнуо, као да су курјаци из њега учили.“

Но жалост ову Димитрију с те му књиге подеране утоли после добри Добра, поклонив му нов часловац и назећи га рад његових врлина боље нег другу децу.

Кад је сироче баче Димитрије у школи већ псалтир узело и у школи се одликовало, прими га се његов тетак Никола Парчанин, који не имајући мушке деце а „добра одвећ и милостива срца будући“ — прими га се с намером да га одрани и васпита на место сина.

И тај добри и милостива срца човек, Никола, наурио био да Димитрија, кад се добро изучи, ожени и запои. Али је наука из часловца и псалтира одвела малог Димитрија са свим на друге путе на странпуге.

Потоњи учитељ или магистер (ко што се сам радо звао) у Чакову, Стеван Микашиновић можда и нехотице заврти му мозак „православним исповеданијем“ и другим, тим подобним „вештма“. —

Димитрију се отворила воља за науком, те с тога за читањем. Али где је онда књига деци да читају — та ни данас их у нас нема, ко што би требало! Куд ће и камо, већ хајд' у цркву, па

бар да је ту сад могао наћи жељан хране души својој; бар да је у цркви било књига српских ил ма и словенских за децу.

Димитрије стане читати што му до руку дође. „Кад би год био у цркви, сакрио би се у олтар, дочепав би се влашког казанија или ти поученија, пак би читао до савршења црквеног правила; толковање магистра помогло му је, да разумева прологе (животе и чудеса светих): ни један није остао не прочитат од њега; много би га пута попови карали, што квари (!— читајући) црквене књиге.“

Еле за две за три године па Димитрије изучи на памет и „влашко поученије евангелија“ и прологе па би казивао „од јутра до ноћи“, ко би га год хтео слушати, чудне оне гатке и бесмислице из пролога; . . . „гди би год мајстори и момци шили, ту би Димитрије ишао казивати казанија и житија различитих светаца“ и тако даље.

Са свеци и светињом у памети својој тако посла имајући; напунивши своју главу детињску казанијама и пролози, а не будући ни мало кадар сврх тога како ваља мислити ни расуђивати — науми Димитрије „савршено да се посвети.“

У тој занетости за светињом у мал' што га некакав калуђер Дечанац не одмами са собом у Турску; с њиме крадом пође Димитрије и доспу до манастира Сенђурђа, где их честита старина Никола, ударив за њима у потеру, стигне те свог Димитрија врати натраг, па на-њ навали да га ожени. Но млади занесењак од тешке светиње ни да чује за то!

Тетак Никола видећи, дакле, шта је и како је, науми другим путем да покуша да свог посинка опамети, не би-л како год од светиње своје попустио: одведе га у Тамишвар к мајстору капамаџији и трговцу и да га на занат. Но, како се Димитрију већма милило писање и читање од игле и шва, то он у свога мајстора буде више писар и рачунар него-ли шегрт на занату. Давао би му, вели, мајстор које какве старе од много година тефтере да преписује, које је, вели, радо пословао, само да не пије и еспап да не наменшта што му није нимало по ћуди било; једва би чекао до недеља или који празник дође, не да иде с други момци по Мали Фабрици шетати се, но да се начита псалтира и катихизиса . . .

Туђ хлебач једући и по ванари с мајсторем својим ходећи, стане се Димитрије мало по мало разбирати и к себи долазити. Ал, где је среће, ту је и несреће; где несреће — ту и среће има.

(Наставиће се.)

ЗАБЛУДЕ И ПРАЗНОВЕРИЦЕ У НАШИМ ПОСЛОВИЦАМА.

Од Ђорђа Мандровића, пароха пештанског.

(Наставак.)

Према глави и оца по глави.

Ако и одвећ ретко, то ипак дође човек и у тако ванредне околности, где не може своју главу спасти, а да другоме не дође главе. Петар и Павле н. пр. даве се и отимају се о парче даске, које само једнога може спасти. За мерило, по коме се сад Петар и Павле имају управљати, не могу служити оне пословице: „ко је јачи, тај је и старији“, „ближа је кошуља него хаљина“ па ни горе наведена. Ко коме треба даску да уступи, то најмање може решити љубав према себи и право јачега и Петар може само у том случају Павла и оца по глави, ако је његов живот по породицу и човештво много нужнији и кориснији; иначе мора сам себе по глави, ако хоће, да се правице држи.

Пса грло боли, а не мене.

Многе болести, које код људи, који се у болестима на лекара обраћају, не трају ни некол'ко дана, киње на жалост наш народ по више месеци, и док се они помоћу лекарском више пута и од најопаснијих болести излече, наши људи на жалост морају и од најнезнатнијих болести главом да плате. Но како се они у болести лече, другчије да боме и не може бити. Ја ћу за то некол'ко примера да наведем.

Болесника, који од грлобоље (грајника) пати, одвећ је лако излечити. Ваља му само дати парче нишадора, да прогута или да га у води попије и болест је као руком однесена. Ал' наши људи већином другчије лече ту болест; они веле, да болник треба да обзине парче хлеба и да га псету баца рекав наведену пословицу, па ће у след тих речи оздравити, а вашка — она ће се наравно морати разболети. Не зове ли се то: здравом разуму ругати се и с болником се титрати?

Код нас се против грознице свакојаке басме употребљују. Једни, кад грозницу осете, истргну из плота проштац, под њега метну јаје и по што стану на њега и разбију га реку: „Кад ова квочка пилиће извела, онда и мене грозница ухватила“. Други узму жеравицу у зубе, па је пунте у бунар и реку: „Кад ова ватра прогорела, онда мене грозница ухватила“. Неки и другим будалаштинама прибегавају, ал' за то и вуку грозницу по читаву годину, грозницу, коју лекари са такзваним сумпоровитим хином, неким бело-жутим прашком, који се у апатеци продаје, за некол'ко дана или најдуже за месец дана из корена излече, дајући после грознице одраснима 16, а деци 8 грана у четир пута.

Првени ветар (поганчина, брига, пламени), то је болест, коју скоро ни лечити не треба, само ваља у соби у умереној топлоти седети и лице, на ком се болест већином појављује, од оштрог ваздуха чувати, покривајући га каквом танком марамicom. Боље сигурности ради дају лекари у тој болести и на чишћење стомака. А како наши људи у тој болести поступају? По што је болник у ватри, изнесу га они често и пред кућу, да лежи и да се расхлади, па га вуку и по селу врачарама, да му „неписују“; они дакле баш оно чине, што болнику неизбежну смрт доноси.

Сигуран лек од шуге то је смола стиракс, од које 2 лота добро треба измешати с једном кашиком љуте ракије и полак толико зейтина, па том смесом тело натрти, по што се болник прво у топлој води тако нанари, да му све красте пооттадају и гнојавице се отворе. Тако лече лекари шугу, а наш народ? Он на жалост употребљује против шуге чорбу од кувана дувана, дакле такво средство, које је и од саме шуге горе и опасније; јер отров, који се у дувану налази и који је један од најјачих отрова, може кроз красте и гнојавице шугине до саме крви да дође и да је отрује.

Кад болник од севотине пати, лекар му да кучином од кудеље обложити руке и ноге, а ако му и вилице севају и укоче се, он их мачијом кожом обложи и севотина за неки дан престане. Осунче ли се пак деца и људи при јакој припеци и мозак им се запали, те као мртви нападају, лекар их одмах у што већу хладовину смести, главу им непрестано хладним облогама облаже и водом полива и тиме сву опасност отклони. Тим средствима наравно наш се народ не послужује; све што он у тим болестима чини, своди се на жалост на ово двоје: или ће дати да се болницима молитва „с њине стране“ чита или ће дотле по врачарама и бајалицама ићи, док болести у тој мери не претому мах, да је само смрт у стању, да болнике од тешких мука опрости.

Ето! како су ништава и често опасна средства, која наш народ у болестима употребљује! Биће дакле потоње време, да се и ми једном на образоване људе и народе угледамо, па да се у болести на лекара обраћамо.

Ал' многи и поред највештијих лекара плате главом, приметиће когод.

Јесте! то се не да порећи. Но то не треба да нас од лекара одбије; јер та околност само то

доказује, да ни лекари нису богови, да ни они нису свемогући. Кад болник своју болест запустити и н. пр. већ полак беле цигерице избацити, је ли онда лекар крив, што не може да болника од смрти отме? Будимо дакле према лекарима праведни и признајмо, да би многи и многи, ко и су данас живи и здрави, без њихове помоћи или још боловали или би можда и под земљом били.

Радиј бих те убити, него се посветити.

Тако говоре обично браћа Црногорци, кад се на кога од више разгњева. У срцу, у гњева воле они бити и убице него свеци. Но тој њиховој неразумној жељи не треба да се чудимо, јер такав је гнев; он је кратко лудило и беснило, у ком човека здрави разум изневери; он је као оно бура морска, која само рушити уме. Не ћемо им се дакле чудити, ал' ћемо од њих очекивати, да у том лудилу и беснилу ништа не започињу и не раде, да се у сред буре на море не навозе; ми ћемо од њих искати, да оно чине, што су неки учени људи чинили т. ј. да у гњева читају „оче наш“ или азбуку; то ће им мисли на друге предмете пренети и гнев ће им утолити. А кад им се тако отањ гњева угаси, кад разум опет с њима завлада, онда нека њега послушају; он ће им јамачно онда ове речи пришапнути: „што бих ја пасју крв на свој врат узимао“; он ће им при-

шапнути речи, које је рекла Јевросима своме сину Краљевићу Марку:

„Боље ти је изгубити главу

Него своју огрешити душу“!

Ал' наш је гнев са свим основан и праведан, ми се дакле не ћемо о правду огрешити.

Но ваља нам знати, да често, као што браћа Хрвати веле: „Одвече велика правда велика је неправда“ и „Хтјет' до циља (конца) правице, бива све пак кривице“. Па и ове речи мудрог Латина, Плинија млађег, ваља у памети да имамо: „Ти се љутиш и ти се с пуним правом љутиш, ма знај, да благост онда највећу похвалу заслужује, кад је узрок к гњева најправеднији“.

Раж јаму пуни.

То не стоји увек. Раж само на средњој и лакој земљи као и на пескуљи богату жетву даје; а посејеш ли је у врло тешку, клунчасту и влажно хладну земљу, онда ће ти јама више празна, него пуна бити. Уз то ваља нам још знати, да од времена цветања ражи зависи добра или рђава жетва и да јој непрестана киша и суви ветрови штете. Ко сеје раж ваља најпосле и на то да се обазре, да раж кад би баш и пунила јаму, не пуни уједно и џеп, по што се увек јевтиније продаје, него чисто жито.

(Наставиће се.)

ЧОВЕК МЕЊА И САВЛАЂУЈЕ ПРИРОДУ.

(Свршетак.)

Истина да култура (образованост, просвета) није у свему онака каква би требало да је, истина да се она у нечему изопачила — али ипак има она добрих страна, и она је кадра и саме природне лепоте увећати.

Човек истина утиче на природу, он њу измењује, али ипак промена та није толика, колика нам на први поглед изгледа. Ма колико да смо кадри променити земљиште, биљке и животиње, ниемо ни за длаку кадри променити ваздух, облаке, сунце, месец и звезде; јер и ако нам велика варош или фабрика угљеном паром природне лепоте кварити, то је само на томе месту, где је варош и фабрика; а нема ли баш у гдекојим великим варошима великих дивних башта, и не помаже ли човеку баш та пара, да се за тили часак уклони из вароши, па да оде у средину праве, непокварене, дивотне природе? И море нам остаје цело целцато, јер и највећи насипи заклоне само мајушни део големога, дебелога мора. Горе и брежуљци и све њихове лепоте остају нам, исто тако велика земна језера и велике реке. Па кад нам

остаје море, ваздух и планине, онда нам остаје оно, што је на површини земљиној најлепше, и ове мале промене у вароши или фабрици незнатне су према целој земљи, према укупним њезиним лепотама.

Даље се не сме с ума сметнути, да и они природни створови, које човек промени, своје особите лепоте имају, којих не би било, да их није култура произвела. Лена је и њива, кад јој се класје заталаса; лене су дуге алеје (двогуби редови дрва), које су лозом обрасле; леп је воћњак, кад се у пролеће расцвета, или кад је у јесен плодом оптерећен; лени су редови липа; лена су зелена дрвета у округзасађена; лена је баштица пуна разноликих ружа, лена је леја цвећем засађена.

Културом добијамо силесију биљака, којих иначе не би имали. Без културе би имали букву и храст може бити лепше но што је сада, али не би имали јелу, оморику, тисово дрво, багрену, платану; имали би глог, леску, али не би шибљика нити жбунова, које сада наше баште украшавају. Не би имали бреску нити кајсију; не би

виђали страна цвећа, које нам даје појма о бујној природи, о дивотним биљкама жарких земаља. Исто тако не би имали многе друге биљне и животињске врсте.

А колико нам култура даје средстава и начина да уживамо природу! С каквом лакоћом ми сада долазимо до Алана и до Италије! Не иду ли сада сто пута више људи у оне пределе, него ли пре својих педесет година, и не уживају ли тамо лепота, које им иначе око не би никад угледало? Колико људи, па и сиромашнијег реда, жељезницом могу сада да дођу до најближе горе, обале и т. д! Ако нам се у близини ова или она природна лепота и ускраћује, то нам се приближавањем страних природних лепота богато накнађује. Данас можемо лакше и тамо путовати, где је природа још у своме првобитном стању.

Али без културе човек не би имао појма о лепотама природе. Дивљи народи немају чувства за ту лепоту; и у сељака образованих народа слабије је ово чувство; у Норвешкој можеш чути о „гадним стенама“, а многи нвајцарски сељак, којег је добро пуно лепоте природне, цени ову само по томе, колико му прихода доноси. Што се више култура развија и шири, тим се чувство за лепоту природе умножава. Само када се ово чувство ослаби, остављаће се „стародреван храст“ на њиви, ма да иначе није ту ни од какве користи.

Даље криве многи културу, да она троши земљу, да јој испеди снагу и да је мало по мало у пустињу преобрати; по овоме мишљењу не изумиру само народи него и земље, и то идући од истока западу, као што и култура долажаше. За пример наводе се земље, које беху седиште најстарије образованости: северна Инђија, Перзија, Асирија, Вавилонија и Мезопотамија, које пређе беху плодноне, пуне народа, са многим великим варошима, а данас су већином неплодне пустиње. Спомиње се и Сирија, делови северне Африке, шта више и Грчка и Сицилија, којих плодитост је јако попустила и које су добиле другу, сувљу климу, те ће као и споменуте земље пропасти. За то је веде све уздање узалудно, да ће Грчка васкрнути, јер не само да се народ своме „концу“ приближује, него и земља, и помоћи не би ни онда било, кад би страни живљи с грчким народом помешали се.

Истина је да је део старих обрађених земаља сада пуст, али не треба с ума сметати, да се оне земље налазе у појасу, у коме скоро никад киша не пада, на прилику северна Африка (Сахара, Нубија, горњи Мисир), даље Аранска, доњи део земаља на Језрату и Тигру, јужна и особито источна Перзија и северозападна Инђија. У свим овим

земљама нема кише, или је ова тако ретка и тако случајна, да земљеделство не може опстајати, осим ако има гдегод река каква, која прелије корито своје, као на прилику Нил у Мисиру, који од јуна до септембра своје обале прелије, земљу накваси, па, када се натраг повуче, онда само треба семе бацити, и ово без орања и копања само од себе никне и плода донесе; или ако се канали (прокопи) повећу кроз земљу, па се ова водом накваси. Али када се тако народ ратом, сеобом, заостајањем у изобраажењу смањи и на нижи ступањ образованости падне, онда се пренебрегавају баш најнежнији услови земљеделства. Да је ово узрок наплатку оних земаља, види се отуд, што су оне некада цветале, што им није тада слаба киша наудила. У тим земљама има мало кише за то, што врео ваздух, који у жарким пределима постаје, кретање осталог ваздуха и ветрова изазове, те особито сухи ветрови, који из високе Азије долазе, доносе само сух ваздух.

Али има и историјских сведоцаба. Продот (грчки писац историје) каже, да Нил не расте од кише, за то вели у зиму, када су све друге реке, које утичу у средиземно море, пуне воде, Нил има мало воде; даље он вели, да су за девето чудо сматрали, када је једаред у горњем Мисиру киша падала. Па тако је тамо и данас. У доњем Мисиру пада киша врло ретко, у горњем Мисиру, као и у Нубији не пада киша тако рећи никада. Тако исто доказују многа места у списима старих писаца, да су Перзија, Вавилонија, Асирија и Сирија, и у старо време биле сухе земље, које је требало наводњавати, ако хоћеш да ти роде, или у којима је роса у место кише служила. Спомињу се и северни и североисточни ветрови у Грчкој, који за цело онда нису били сувљи него ли данас. Давно је доказано, да су биљке у главном исте биле у старо доба, које су и данас у Мисиру, Сирији, Палестини и у другим земљама. Мора се допустити, да истребљивање шума земљу исушује, али треба с друге стране на ум узети, да испаравање мора, као и јужни и југозападни ветрови највише облака и кише Јевропи прибављају. У јужној Француској има предела, где је множина кише порасла, а шуме су искрчене; тај случај је и у Ломбардији.

Китај (Кина) најбоље доказује да земља једна може кроз хиљаду година плодносна бити. И у Тоскани, Луци и Ломбардији врло је стара култура, па су те земље ипак најплодније од свију; за време средњег века културу ових земаља сирови народи јако су спречавали; она се тек доцније на овај високи ступањ попела, на коме се сада налази. Сицилија, пређе житница Италије, сада много мање производи него пре, многи крајеви њезини су пусти

али томе није крива клима, него друштвено уређење; неки предели на подножју Етне најплоднији су и најјунији народа. Када се друштвени одношаји у Алгерији (у Африци) у ред доведу, за цело ће плодовитост бити така иста као и у старо доба.

Даље се може видети, како култура у многим облицима производности земаља умножава. У жарким земљама обарање шуме и исушење мочвара и баруштина растерује нездрав ваздух и болести,

које отуд постају. Ако се тиме с једне стране влага и вода губи, с друге стране се човек културом научи, да боље воду зна чувати и да је корисније употреби. Пређашњом ненажњом утамањене шуме накнађују се сађењем других, или бољим надгледањем оних које још опстоје. Ако земља изгуби од снаге своје, та се може накнадити ђубрењем или корисном променом при сејању и т. д.

С немачког

С.

О К У П А Њ У.

(Наставак.)

Метнемо ли кад је суша тањир са нешто мало воде на слободан ваздух, то ћемо на скоро опазити, да је воде све мање и мање и најзад ће је и нестати. У обичном ће се говору рећи, да је вода усанула; у истини пак вода се мало по мало претворила у водену пару и та се пара примешала ваздуху, што је пролазио мимо тањир, на се сада налази у ваздуху. Вода је дакле постала ваздушаста.

А како би било, да је у води каква материја растворена? Шта би било, да је била у тањиру вода са раствореним шећером или сољу? Да ли су сада и шећер или со отишли у ваздух? То никако није; о томе се покушајем можемо врло лако осведочити, кад само растворимо шећер или со у води, на ћемо видети, да ће на послетку шећер или со остати у тањиру, само не у оној форми, како су били пре раствора.

Видимо из тога, да вода претвори многе чврсте материје у течности и да се меша с њима, а ваздух да претвори воду у пару, а оставља на миру оне чврсте материје, што су биле растворене у води.

Ал' да видимо, у чему се још разликују вода и ваздух.

Видели смо већ, да је ваздух веома лош топлоноша, то јест: прима доста тешко топлоту у себе и доста је тешко издаје из себе. Код воде је по све друкчије. До душе и вода је према другим материјама, н. пр. према металима још доста лош топлоноша, али је према ваздуху доста добар... Рука ће нам се сила пре расхладити у хладној води, него у хладном сухом ваздуху; у загрејаној ћемо се води опећи, а исто толико загрејан ваздух не ће нам нимало штетити.

Имају још и неке друге разлике, али их ми овде не ћемо да наводимо, по што не иду овамо.

А како је наша кожа главно што при купању износимо на вашар, то се морамо упознати из ближе и с њоме.

Кожа је омотач телу и међа међу целим спољним светом и веома чудноватом животном творницом унутри у човеку. Само што је прелаз из унутарњег света у спољни веома лакши, него из спољног у унутарњи. Кожа мање дели човека од света, него свет од човека.

Кожа људска није никако просто сито, кроз које могу по вољи излазити делови тела. То ћемо одмах видети.

Кожа се састоји из три различита дела. Спољна кожа, што је видимо на телу, каже се pokožица. У њој нити тече крв, нити има живаца; дакле је без крви и без осећаја. Спољни се њени слојеви полагано одвајају и отпадају (перутају), а кад је спољни евар уништи, то се она брзо и обнови. Кад парче од оте pokožице, на пр. са длана осечемо каквим здраво оштрим ножем, па ако онда раширимо то парче према светлости, то ћемо моћи јасно видети, е у њој имају особито силне рупице. То су скважине или шупљике. А на што су те шупљике, одмах ћемо видети.

Под отом pokožицом налази се крзно, које је испрекрштано живцима и крвним жилицама. Бива, да се ударом огули pokožица на цеваници; у таквој се прилици види крзно неповређено, и изгледа као сјајна, пуна крви и одвећ осетљива кожа, а крв не ће тећи, нити ће болети, само ако је сачувана од хладна ваздуха. У томе крзну су корени од длака, што их човек има на своме телу, па за то и боли, кад се извуче која длака. И на тој другој кожи имају рупице, као и на првој. Ни у тој кожи није извор зноју, него још даље испод ње.

Испод крзна се налази трећа кожа, слузна опна, из које полазе канали за зној. Ту се из крви прикупља вода, која после излази на поље по шупљикама. С отом водом излазе из тела још и друге неке материје, што их има у зноју, и о којима ћемо овде само толико напоменути, да оне штете врло телу, ако и даље остану у њему.

Није баш преко потребно, да излази из тела кашљав зној; кожа има шта више особити задатак, који се састоји у томе, што као пару излучује из тела непотребне материје, и то бива непрестано, и онда, кад је тело по све мирно.

Далеко бисмо отишли, кад бисмо сад по танко стали описивати, како бивају та излучавања кроз кожу. Али нам се не може на ино, а да ипак нешто из тога не наспоменемо.

Да би та испаравања ишла како треба, нужно је пре свега, да покожица не смета ни у чему испаравању и знојењу тела . . . У крзну су крвне жиле и живци, па кад се покожица чисто држи, онда су свежији и крв и живци. На послетку у слузној опни не само да су смештени живци и крвне жилице, него су ту и знојне жлезде, па и на те треба ваздух, а и вода, с поља да утичу.

А да при купању то одиста бива, видећемо мало час.

Колико је то испаравање на телу човечјем, може из тога видети, кад се рече, да на телу одрасна човека имају до 2 милијуна и 380 хиљада (2.380.000) отворених канала за испаравање — шупљика, и да човек за 24 сахата, дакле за дан и ноћ, изгуби испаравањем из свога тела до две фунте воде. То се и тиме може растумачити, што испаравање или пара не излази само кроз шупљике на поље, него продире и кроз остале делове коже, који су ван шупљика, што је и доказано.

Али да пређемо на само купање.

По што смо видели, какав је ваздух, у коме живимо или у коме се тако рећи непрестано купамо, после каква је вода, па онда каква је и сама кожа људска, и то по нужди само у најопштијим потезима, то мислимо, да смо читаче доста спремили, а да сада без зазора можемо прећи на само купање.

Као што већ један пут рекосмо, ми ћемо се овде обазрети само на она купатила, што их човек може узимати без савета лекарева, како му је кад воља.

Купатила се та по својим упливима на тело човечје могу поделити у четири разна разреда.

Најопштије је купатило зарад чистоте.

Већ смо наспоменули, кад је спречено испаравање тела, да може да наступи смрт; а из тога

само по себи излази, да је чистота коже битни услов за трајно здравље човеково.

Али имају и такве прилике, где је кожа са свим чиста, па ипак је спречено испаравање. Томе може узрок бити трајна влажна хладноћа, као и јаке припеке, и онда тело дође у некакав болешљив мир, те је потребно опет какво средство, које ће тело освежити и сбадрити, а за то је купање веома удесно.

По што кожа није тако обична ствар, као што нам се чини у обичноме животу, по што је она међа, где има уплива и топлота и хладноћа, по што је она седиште на широко разгранате мреже крвних жилица, и живаца, лојних и знојних жлезда, па онда по своме целом простору кроз и кроз пробојна како за испаравање, тако исто и за утицање спољних газова, то могу, као што се већ и по себи разуме, упливи купања на тело бити веома различити.

По купатилима зарад чистоте, размотрићемо и она, која или по хладноћи или по топлоти утичу на тело. . . Обоје пак, како топлота тако и хладноћа, могу утицати и на знојне жлезде, и на живце и крвне жилице, те по томе можемо поделу овако удесити.

Прво: купатила зарад чистоте.

Друго: купатила по своме упливу на жлезде.

Треће: купатила по своме упливу на крвне жиле.

Четврто: купатила по своме упливу на живце.

Да нас не би ко криво разумео, морамо овде нешто наспоменути.

Човечје тело је твороница, у којој има деобе рада. Што живци чине, не чине жиле, а шта жиле имају да сврше, не могу жлезде учинити; али радња је свију тих органа тако заједничка, да се не може утицати на једно, а да се и другога не дотакне.

За то се и не може узети, да се може утицати само за жлезде, или само на жиле, или само на живце, а да се све тиме не обадри. Нашу смо деобу с тога тако удесили, да се види, на што би с прве руке хтели да нам утиче купање, а поред тога, по себи се разуме, мора оно утицати и на друге органе.

Да пређемо на ствар.

(Наставиће се.)

Л И С Т А К.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

Наши крајеви.

Нови Сад 31. маја.

(Народни конгрес). Сваким даном све смо ближе изборима посланика на наш црквено-народни конгрес, па за то

ваља сви да размишљамо о стварима, које спадају на избор посланика и на сабор, који може да буде од одсудна уплива на наше црквене и просветне ствари. Рекли смо већ, да од тога какви се изборници по општинама избирају, зависи, како ће бити састављен и сам сабор. За то је дужност сваки, ко боље уме и зна, да упути општинаре пре свега да

на биралништа изборника дођу и тамо свој глас оним људима даду, који су до сада делом у сличним приликама показали, да су народни пријатељи. Као што чујемо, противници напретка и просветног развитка народног покушавају тамо амо да оману и на своју страну обратe по општинама, особито мањим а нарочито у Срему људе, који имају ушлица на друге, препоручујући им да бирају за изборнике људе одвисне, људе, што би имајући какве таке користи од манастира и тако званих клирикалаца, бирали за саборског посланика овог ил' оног бликкаца, који је са мађарском владом плео замке и поткопавао темељ развитку па и самом опстанку нашег народа. Ми смо уверени, да број тих несретника није велики; два три несити архијереја, неколицина суманутих свећеника и готованских наби—ца — то је сва чета — црнојој име! — која својом пакосту, суровошћу и глупошћу раздире утробу у телу рођеног народа. Ко би се још тих блудних синова бојао! Али ипак у једном случају може и злости поћи за руком да тријумфује, а то само онда, када добро, када врлина спава. За то ми и опомињемо поштenu браћу, да не спавају, да бдију, како им злоћа не би могла у скровиште народног блага кришом се увући. Сваки дакле на посао: бирач бирај честите изборнике; изборник честите посланике. Учинимо ли сваки своју дужност, онда се не бојмо ни кога до бога, који неће дати да Србин пропадне. —

Званични лист уг. владе доноси наредбу, којом се именује Хубер, што је био иза злогласног Мајтињије комисаром, за саборског и синодског комисара. Као што се из овога види, влада мађ. бар у форми донекле повлађује; јер заиста је Хубер најзгоднији за комисара, кад га већ мора да буде и кад комисар мора да буде владин човек. Но уступање владе у цукој формалности, то је најмање, што ми очекујемо и с чим се ми можемо задовољити. Не о томе, ко је комисар, ради се овде; него се нас тиче, хоће ли бити слобода избора митрополита и слобода саборисања. Не тичу се нас форме, нас се тиче наше право, и тога права ми не напустисмо, па макар нас и митили и падали пред нама на колена сви арпадови унуци. Ни само слободан избор митрополита не сме нити може задовољити тога права, по коме се ми можемо просветно развијати и своје црквено просветне ствари удешавати, како нам је воља. Не патријарх, него сабор је потребан, сабор, који ће довршити, што су досадањи отпочели и расчистити гад, којим противници народа са комисарима обасуше ударен основ нашега црквеног и просветног живота. —

У Новоме Саду договараху се 29. маја бирачи о избору посланика конгреских и избору овдашње црквене скупштине. Решено је да се повери једном ширем одбору, да се постара за све, што спада на избор скупштине, и ужем, да буде на руци саветом свакоме у стварима, које спадају на саме изборе саборских посланика.

РАЗЛИЧНОСТ И.

(Милионарка учитељица!) У Паризу је кћи познатог милионара Ротшилда у последње време положила испит за учитељицу. У Америци ђенерали и други први људи и њихове жене не стиде се децу учити, учитељевати. Тамо највише троше на школе. А код нас се више троши на државне ергеле и на ајгире него на учитеље и на школе. Онако смо и дотерали тако далеко, да ћемо, ако још која рђава година буде, сви ићи у просијакe!

(Живила Марија Димитрова!) У Букурешту оставила је Марија Димитрова своју кућу, да се од ње издржава бугарска школа у Големом-Белову, где се она родила. Је ли мајка родила Српкињу, која ће се сетити, да треба једаред и за женску Српчад подићи вишу женску школу, те да на ту племениту цел од имања свога жртвје? Је ли мајка родила Српкињу, која ће се угледати на Марију Димитрову, којој из свег срца народ бугарски кличе: живила!

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

КЊИГОВОДСТВО И КОРЕСПОНДЕНЦИЈА

већ је предплатницима разпослана, и пошто је дело готово све разпачано, осим неколико комада, који се сад по 2 ф. а. вр. за готов новац могу добити: то ћу одмах дати дело наново штампати, чим се нови предплатници у приличном броју јаве.

Нови Сад 29. маја. 1874.

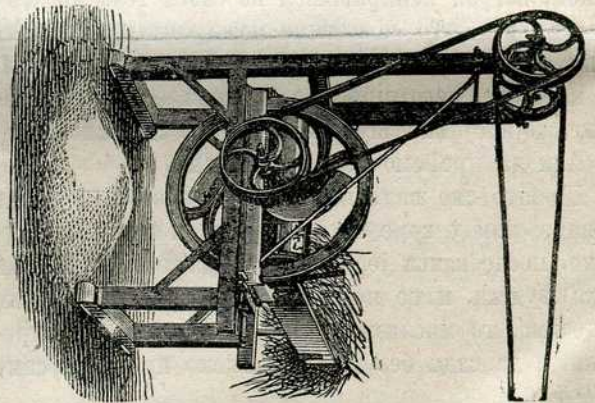
КОРНЕЛ ЈОВАНОВИЋ.

ОДГОВОРИ АДМИНИСТРАЦИЈЕ.

Г. Ј. Костићу, Черевих. Претплату рачунамо од почетка године, а послати су вам сви бројеви до данас.

Г. Светозару Врачаревићу, свешт., Бедник. Претплату за вас нисмо ни од кога добили. Шаљемо вам све бројеве од почетка године, очекујући претплату.

О Г Л А С.

Долуподписани даје браћи земљеделицама на знање, да имаде главно стовариште за Бачку, Банат, Славонију и Србију, како од свију алата тако и машина земљеделских, као вршаоница од 2 коња снаге, које сламу добро изтресају, и од 3—4 коња снаге, које уједно и зрно извеју. Даље: плуг, што коца и загрће кукуруз, гвоздене дрљаче, гвоздене ваљонице, две врсте машина за сејање, кошење, грабље за купљење сена, мале и велике сечке, решета, машина, што вади кукољ, горушицу и дивјак из жита од Lhuillier-a, машина што буцдеве, репу и кромпир за марву ситно сече, машина за круњење кукуруза, пресе за вино, и што деле грожђе од петељака, бунара на шмрк, прскалица за ватру и башту, винта за дизање терета. Осим тога најбољег зејтина за мазање истих машина. Све овде наведено даје долеподписани по оријиналном ценовнику и то на 1, 2, 3 или 4 рате поред два јемца, свака од 3 месеца.

УГЉЕША КРВАРИЋ,
Ст. Бечеј у Бачкој.

3—